

Giriş

İnsan Hakları Derneği (İHD) tarafından 2018¹, 2019², 2020³ ve 2021⁴ yıllarında “Baskı ve Tehdit Yöntemleriyle İfade Alma, Mülakat Yapma, Ajanlaştırma ve Kaçırma Olaylarıyla İlgili Özel Raporları” bir bilanço eşliğinde kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu rapor 2022, 2023 ve 2024 yıllarında İHD Genel Merkezi ve şubelerine yapılan başvuruları kapsamaktadır.

Bu tür uygulamalar, önceki raporlarda da ifade edildiği üzere, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrası ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması ile devletin baskı politikası haline gelmiş ve Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) tanımlı tehdit, hakaret, işkence, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, görevi kötüye kullanma gibi birden fazla suçu da teşkil etmektedir. Özellikle 2016 yılındaki darbe girişiminin ardından bu alanda yaşanan hak ihlallerinin arttığı, şikâyetlerin etkili bir şekilde soruşturulmadığı ve failerin cezalandırılmadığı, yapılan başvurulardan ve basına yansıyan haberlerden de anlaşılmaktadır. Türkiye’deki genel cezasızlık politikasının bu tür başvurularda da temel bir yaklaşım olduğu görülmektedir.

Rapora konu keyfi uygulamalar, tehdit, hakaret, işkence, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, görevi kötüye kullanma gibi birden fazla suça da vücut vermektedir.⁵ Yine, bu uygulamalarla Anayasa’nın 19., İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 3 ve 9., Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 9., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edilmektedir. Anayasa Mahkemesi (AYM) bu hakkı “Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, devletin, bireylerin özgürlüğüne keyfi olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir hak” olarak tanımlarken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de demokratik toplum düzenindeki en önemli hak olarak ifade eder.

¹ <https://www.ihd.org.tr/baski-ve-tehdit-yontemleriyle-ifade-alma-mulakat-yapma-ajanlastirma-ve-kacirmaolaylariyla-ilgili-ozel-rapor/>

² <https://www.ihd.org.tr/2019-yili-baski-ve-tehdit-yontemleriyle-ifade-alma-mulakat-yapma-ajanlastirma-ve-kacirmaolaylariyla-ilgili-ozel-rapor/>

³ <https://www.ihd.org.tr/2020-yili-baski-ve-tehdit-yontemleriyle-ifade-alma-mulakat-yapma-ajanlastirma-ve-kacirmaolaylariyla-ilgili-ozel-rapor/>

⁴ <https://www.ihd.org.tr/2021-yili-baski-ve-tehdit-yontemleriyle-ifade-alma-mulakat-yapma-ajanlastirma-ve-kacirma-olaylariyla-ilgili-ozel-rapor/>

⁵ Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 77. maddesinde ayrıca, “kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma fiilinin, siyasal, felsefi, ırksal veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesinin “insanlığa karşı suç” oluşturacağı düzenlenmiştir.

Bunun yanında, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 148. maddesinde ifade ve sorguda yasak usuller düzenlenmiştir. Buna göre, şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz. Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez. Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez. Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınmaz. Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir. Dolayısıyla, gözaltına alınan, sohbete davet edilen veya kaçırılan kişilere, kendisini polis olarak tanıtan kişilerce dayatılan “mülakat” uygulaması, CMK'da tanımlanmamış ve keyfi bir uygulamadır.

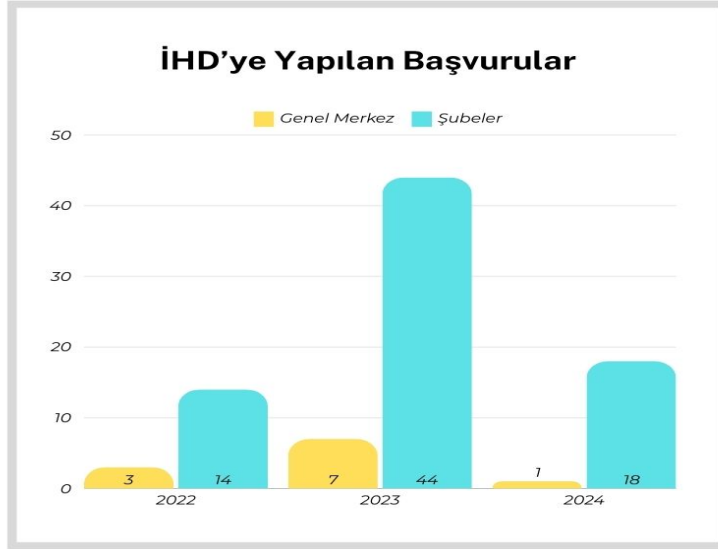
İHD'ye yapılan başvurular ve basına yansıyan haberler, bu uygulamaların çok az bir kısmına denk gelmekte olup, kişiler yaşadıklarını kimi zaman aileleriyle dahi paylaşmamakta, gizlemekte ve can güvenliklerini bu şekilde sağlayacaklarını düşünmektedirler. Savcılıklara yapılan suç duyuruları da çoğu zaman yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, failin kimliğine ulaşamadığı gerekçesiyle takipsizlik kararıyla sonuçlanmakta, kişinin can güvenliğini sağlamaya dönük koruma tedbirlerine başvurulmamaktadır. Bu nedenlerle, yasal yollara başvurmadan çekilip Türkiye'yi terk ederek başka bir ülkede yaşamaya zorlanan kişiler vardır.

İHD kendisine gelen bu tip başvurularda İçişleri Bakanlığı'na, Valiliklere ve Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na failerin açığa çıkarılması ve bu uygulamalara son verilmesi için başvuru ve şikâyet amacıyla yazılar göndermekteyse de genellikle suç duyurularındaki gibi faile ulaşamadığı, iddianın yalnızca şikâyetçinin beyanıyla sınırlı olduğu, delil bulunmadığı gibi gerekçelerle başvurular sonuçsuz bırakılmaktadır. Bu cevaplar, Türkiye'deki cezasızlık politikasının kültür halini aldığı bir başka görünümüdür.

İHD'ye Yapılan Başvurular

İHD'ye yapılan başvurulara göre, başta İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve İzmir olmak üzere pek çok ilde üniversite öğrencileri, gazeteciler, siyasetçiler ve aktivistler başta olmak üzere çok sayıda kişi kayıt dışı ifadeye zorlandı, baskı ve tehdit yöntemleriyle ajanlaştırılmaya çalışıldı; bunu kabul etmeyenler ya çeşitli işkence ve kötü muamelelere maruz kaldı ya da tutuklanmayla tehdit edildi.

İHD Dokümantasyon Birimi verilerine göre; 2022-2024 yılları arasında İHD Genel Merkez ve şubelerine toplam 87 ajanlaştırma ve kaçırılma başvurusu yapılmıştır.

Başvurucuların şikayetlerine baktığımızda, kendisini polis olarak tanıtan kişiler önce başvuruyla “sohbet etmek, çay içmek, arkadaş olmak” gibi tekliflerle bir araya gelmeye çalışıyor, bu işten ekonomik çıkar sağlayabilecekleri belirtiliyor, bu sohbete katılan fakat isteklerini kabul etmeyen başvuruyla ailesiyle, işiyle, sağlık durumuyla, özel hayatıyla tehdit ediyor, gözaltı ve tutuklamayla korkutuyor.

ÖRNEK 1

“...yolda karşıya geçmek isterken, karşıdan gelen sivil giyimli iki kişi bana selam verdi. Ben de sağıma soluma baktım, başkasına selam veriyor olabilirler diye. Çünkü onları tanıyamamıştım. Daha sonra bana selam verdiklerini anladım. Ellerini uzattılar. İçlerinden biri konuşuyordu. "Neredesin, görüşemiyoruz, müsaitsen bir çay içelim" dedi. Ben de onu tanımadığımı, eşkiya gibi yol kestiğini söyledim. Bana ismini söyledi, inşaat işiyle uğraştığını da söyledi. Beni başkasıyla karıştırdığını belirtti. TEM'de karşılaştığımızı belirtti, polis olduğunu söylemedi. Dikkatli bakınca TEM'de gözaltındayken gördüğüm bir polis olduğunu hatırladım ama tanıdığımı söylemedim. Bana 'çay içelim tanışalım' dedi. Bu şekilde yolumu kesmelerinin ve beni rahatsız etmelerinin doğru olmadığını belirttim. Bana devletin güçlü olduğunu, devletin elinin uzun olduğunu söyledi...”

ÖRNEK 2

“... AVM'ye girdim. Üst kata çıktım, orada biri bana seslendi. Dönüp baktığımda iki kişilerdi. Sivil giyimli olan bu kişilerin polis olduklarını anladım ben. Bana önce hâl hatır sordular. Gel bir çay içerim, sohbet edelim dediler. Kabul etmedim. Ardından adresimi nerelere takıldığımı bildiklerini söylediler. Devamında ise “Çevrende bildiğin bir şey varsa bize söyleyebilirsin, gözüne çarpan herhangi bir husus varsa bize aktarabilirsin” dediler... olayın üzerinden yaklaşık olarak yirmi gün geçmişti. Bu defa ... AVM'nin arka tarafından çıkarken yine bana seslenildiğini duydum. Dönüp baktım, bu kez üç kişi vardı. Üçü de sivil giyimliydiler. Diğer seferle aynı şekilde hâl hatır sordular, çay teklif ettiler. Çalıştığım için çay içmeye vaktim olmadığını söyledim. Tekrar öncekiyle aynı

soruları “Bildiğin, gördüğün bir şey var mı?” gibi sorular sordular...”

ÖRNEK 3

“...park eden bir araçtan iki kişi indi. Bu iki kişi bana doğru yürümeye başladı ve bu esnada beni takip eden ilk şahıs yanımdan hızla geçerek uzaklaştı. Bu iki kişi yanıma gelip “merhaba” diyerek kimliklerinin sadece emniyete ait olduğunu gösteren kısmını gösterdiler. İkisi de benimle konuşuyorlardı. Başlarda “buraya yeni gelmişsin, arkadaşın var mı buralarda, ne yapıyorsun, neyle uğraşıyorsun” diye sorarak sohbet açmak istediler. Ben de köydeki işlerimizle uğraştığımı, okula gidip geldiğimi söyledim. Sonrasında, basın açıklamasından bahsettiler, nasıl geçtiğini, oradaki kişileri tanıyıp tanımadığımı ve amacımızın ne olduğunu sordular. Üslupları yumuşaktı... Yaptıklarımızın suç olduğunu belirttiler. Ortada suç var ise bu konunun muhatabının savcı olacağını söyledim. Bu olayın bir suç olarak değerlendirilebileceğini, bu durumda bana yardımcı olabileceklerini söylediler; onlarla oturup onlara bu konularda neler yaptığımızı, üniversitede bir durum gelişirse onlara haber vermemi söylediler. Ben ısrarla yaptıklarımızın suç olmadığını söyledim. Ardından ise numaramı istediler. Vermek istemeyince içlerinden biri elini beline götürerek beni tehdit etti ve zorla numaramı aldılar. Numaramı aldıktan sonra bana nereye gideceğimi sordular; ben de eve gideceğimi söyledim. Gün içerisinde görüşelim dediler; uygun olmadığını söyledim. “Numaran bizde var; illa görüşürüz” dediler. Olaydan birkaç gün sonra yine aynı iki kişi yolda önümü kesip kaç gündür nerede olduğumu, telefonlara neden çıkmadığımı sordular. Yaptıkları işin usulsüz olduğunu söyledim. Bir suç varsa muhatabımın kendileri olmadığını, savcılık ve adliye olacağını söyledim. İlla seni gözaltına mı alalım dediler. Böyle yapmaya devam eder, teklifimizi reddedersen sana okul da okutmayız, seni bu şehirde de yaşatmayız dediler...”

ÖRNEK 4

“...kendilerini istihbaratçı olarak tanıtan ve Ankara’da geldiklerini söyleyen 2 kişi bana ‘kardeşin için gelmedik, seninle tanışmak için geldik, örgüt içinde bir –namın- ismin var, bunun için seninle tanışmaya geldik’ dediler. Ben de bu söylenenleri reddederek sendikal faaliyet yürüttüğümü ve herhangi bir örgütle bağımın olmadığını söyledim. Bunun üzerine bu şahıslar ‘biz seninle bağlantıda olalım, sen bizimle çalış, seninle örgüt arasında bağlantı kurdururuz, biz sadece seni ararız bazı olaylar sorarız sana teyit etmek için’ dediler. Ben bunları tekrar reddettim ancak bu kişiler bana ‘biz aynı kamu kurumunda çalışan kişileriz, bize bu konuda yardımcı ol’ dediler. Bu şahıslar bana ‘Ankara’ya gel ve bizi tanı, bizim neler yapabileceğimizi gör’ dediler. Ben tekrar herhangi bir örgütle bağlantım yok diyerek görüşmeyi sonlandırmak istedim. Bu kişiler tekrar ısrarla beni arayacaklarını söyleyerek oradan ayrıldılar. Ayrıca bu kişiler yanımdan ayrılırken ‘sen teklifimizi kabul edersen sana her türlü ekonomik desteği ve koşulları sağlarız’ dediler...”

Gözaltı merkezlerinde ise gözaltındaki başvurucu, yasal ifade alma işleminden önce ve avukatı olmaksızın belirli aralıklarla mülakat odasına götürülüp kayıt dışı ifade vermeye zorlanıyor. Gözaltındaki kişiler, tutuklanmakla veya dışarı çıksa bile her an peşinde olacakları ve kendisini rahat bırakmayacakları tehdidi ile korkutuluyor.

ÖRNEK 5

“...2023 başlarından itibaren telefonla hem de fiziki takip yapıyorlar. Kendileriyle iş birliği yapmadığım takdirde can güvenliğimin olmadığını hissiyatı ve baskısı oluşturarak hem günlük yaşamdaki işlerime hem de ekonomik olarak çalıştığı işlere sekteye uğratmaktadırlar. Psikolojimi bozuyorlar. Ailemle birlikte yaşadığım eve sabahın 5 buçuğunda özel hareket timiyle eve girdiler. Eşim ve çocuğumun yanında darp edilerek evden Vatan Emniyeti'ne götürüldüm. Gözaltında tutulduğum 2 gün boyunca toplam 3 kere kendirini istihbarat olarak adlandıran 7-8 kişi tarafından tehdit ve ajanlık dayatılmasına maruz bırakıldım...”

ÖRNEK 6

“...Halkların Demokratik Partisi üyesi ve aktif çalışanıyım. Partinin toplantı, şölen, miting gibi kitlesel etkinliklerinin örgütlenme ve duyuru çalışmalarına katılıyor; aynı zamanda müşahit ve okul sorumlusu görevlerini üstleniyor yeri geldiğinde ev ziyaretleri gerçekleştiriyordum. Yaptığım bütün çalışmalar legal ve meşru olmasına rağmen üzerimdeki baskılar sürekli arttı. Bu çalışmalarımın dolaylı yakın takibe alındım. Devam eden süreçte Vatan Tem şubesinde kolluk kuvvetleri gündüz vakti işyerimi basmış, her yeri didik didik arayıp dağıtmış ve milletin içinde “örgüte yardım ve yataklık” “örgüte üye olma” “örgüt propagandası” gibi mesnetsiz suçlamalar tarafıma yöneltilip beni gözaltına almıştır. Hakkımda hiçbir adli ve idari soruşturma olmamasına rağmen bu zulüm yapılmıştır. Herhangi bir delil ve ispat olmamasına rağmen beni tehdit etmiş ve ajanlık dayatmasında bulunmuşlardır. Tamamen meşru ve yasal zemin çerçevesinde yürüttüğüm bu çalışmalar ve kardeşlerimin tercih ettiği bir hayat üzerinden baskılara maruz kalmış, işyerimde fişlenmiş, evimde fişlenmiş ve can güvenliğim tehdit ve tehlike altında olduğundan dolayı yurt dışına kaçtım...”

ÖRNEK 7

“...ben sürekli bir şekilde kolluk ve yargı baskısına maruz bırakılmaktayım. Sahte ihbarlarla sürekli gözaltına alınıp serbest bırakılıyorum. Bu gözaltı süreçleri her seferinde en az 3 gün sürmektedir. Özellikle bazı önemli gün ve tarihlerde sahte ihbarlarla sürekli bir şekilde gözaltına alınıyorum. İlk olarak ... 2022 tarihinde bu şekilde sahte ve asılsız ihbarlar gerekçe gösterilerek gözaltına alındım. Devamında ... 2023 tarihinde Newroz Bayramından hemen önce tekrar bu şekilde gözaltına alınarak iki gün sonra serbest bırakıldım. Daha sonra ... 2023 tarihinde ailemin evine beni gözaltına almak için baskın yapıldı, ben o sırada evde değildim. Bundan birkaç gün sonra kendim bizzat emniyete giderek ifade verdim. Son olarak yine aynı şekilde ... 2023 tarihinde gözaltına alınıp 3 gün sonra ... 2023 tarihinde serbest bırakıldım. Bütün bu kolluk ve yargı baskısı asılsız ve sahte oluşturulan bir liste gerekçe gösterilerek yapılmaktadır. Bu durum eğitimimi, aile hayatımı, güvenliğimi olumsuz olarak etkilemektedir. Gözaltında bulunduğum esnada kolluk görevlileri, hukuka aykırı bir şekilde mülakat yapıyordu. Ben bu mülakatlara hiç katılmadım ama katılan kişilere ‘sana yardımcı oluruz, buraya gelmişsin ama biz sana yardımcı olacağız, sen de dışarıda bize yardımcı olacaksın, dışarıda gelip çay içeceğiz, sohbet edeceğiz, sen de bize mahallendeki insanlar hakkında bilgi vereceksin’ şeklinde sözler söylendiğini mülakata çağrılan kişilerden bizzat duydum. Bu mülakatlarda insanları tehdit ediyorlardı. Beni de sürekli mülakatlara çağırıp aynı şekilde ajanlaştırmaya ve tehdit etmeye

çalıştılar fakat ben hiç katılmadım...”

ÖRNEK 8

“...gözaltına alınma olayında benimle 9-10 kişi gözaltına alınmıştı. O gözaltında beni bir odaya aldılar. İki polis benimle konuştu. Bana ‘buradan çıkarsan dışarıda beraber yemek yiyelim’ dediler. Devamında bana, ‘bildiklerini bize anlat’ gibi şeyler söylediler. İlk başlarda kibar bir üslupları vardı. Ben kabul etmeyince tehditler etmeye başladılar. ‘Sen de dayın gibi ömür boyu cezaevinde kalmak mı istiyorsun, ya da teyzenin oğlu gibi ölmek mi istiyorsun’ diyerek beni açıktan tehdit ettiler. Ben hiçbir şeyle ilgi ve alakam olmadığını, işimde gücümde olduğumu söyleyerek konuşmayı orada kestim. Orada polislerden biri elime bir kâğıt verdi. Üzerine numarasını yazmıştı. ‘Sen iyice düşün, bunun teyzenin oğlu ve dayın gibi olmasın’ dedi. O gözaltı sürecinden sonra bırakıldım. Bırakıldıktan birkaç gün sonra, benim numaram olmadığı için annemin numarasını aradılar. Bir imzaman eksik olduğunu karakola gitmem gerektiğini anneme belirttiler. Ben de karakola gittiğimde yine karşıma o kişiler vardı. ‘Niye bizi aramadın’ dediler. Arama gereğinde bulunmadığımı, hiçbir şeyle ilgimin olmadığını söyledim. Yine tehdit ettiler. ‘Türkiye’nin neresine gidersen git biz seni buluruz’ dediler. Tehdit ve hakaretlerine sürdürdüler. Polislerden biri bana ayağıma tekme attı. Tekme atarken ‘bu daha bizim iyi yüzümüz, umarım kötü yüzümüzü görmezsin’ dedi...”

Ceza İnfaz Kurumlarında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kapsamındaki suçlar nedeniyle bulunan mahpuslar, koşullarından alınarak kendilerini kolluk görevlisi olarak tanıtan kişilerle görüşmeye zorlanıyor.

ÖRNEK 9

“...hapishane idaresinin, duruşmasının olduğunu belirterek kendisini bulunduğu odadan alıp, farklı bir odaya götürdüklerinde 3 kişinin kendisini orada beklediğini, içeri girer girmez istihbarat elemanları olduklarını belirten bu şahısların “kendisiyle konuşmak, sohbet etmek istediklerini” söylemeleri üzerine kendisinin görüşmeyi kesin bir dille reddettiğini ve “duruşman var dediniz beni tuzağa mı düşürmek istiyorsunuz?” şeklinde tepki gösterdiğini, “Görüşmeyi kabul etmeyeceğini, böyle bir talebinin olmadığını kesin bir dille reddetmesine” rağmen bu 3 kişinin ısrarla “Sen ... köylüsünün biliyoruz, buraya sohbet etmek için geldik” şeklinde beyanlarda bulduklarını, kendisinin de bu görüşmeyi kabul etmeyerek, gardiyanlara kendisini odasına götürmek için ısrar ettiğini, bunun üzerine kendisini bulunduğu odaya götürdüklerini...”

ÖRNEK 10

“...kendisinin ve arkadaşlarının avukat görüşü veya duruşması olduğu şeklinde gerekçelerle koşullarından alınıp istihbarat mensuplarıyla görüştürüldüklerini ve istihbarat personeli tarafından hukuk dışı sorguya ve işbirliği baskısına maruz bırakıldıklarını, hapishanedeki mahpusların mevcut durumdan endişe duyduklarını...”

Bazen de bu keyfi uygulamalar, kişinin kaçırılması, işkence ve kötü muameleye maruz kalmasıyla sonuçlanıyor, kişi tanımadığı insanlarca bir otomobile bindirilerek, gözleri kapalı bir şekilde kaçırlıyor, günlerce darp ediliyor ve تنها bir yerde salıveriliyor.

ÖRNEK 11

“...günü kuzenimle ailesinin evinden saat sabah 6 civarı çıktık. Evin önünde park halinde olan beyaz bir araç içinden iki kişi çıktı. Bize kendilerini sivil polis olarak tanıttılar. Bu iki kişi bize kimliklerini gösterdiler. Bu kişiler bizi ifade almaya karakola götüreceklerini söylediler. Daha sonra bizi karakol yerine bilmediğim yol üstünde bir yere götürdüler. Bizi niye buraya getirdiniz diye sorduk, ‘sizi gezmeye çıkardık’ dediler. Biz de bu duruma tepki gösterdik. Bu kişiler bizi orda korkutmaya çalıştılar. Sonra bizi karakola götürdüler. Bu kişiler bize orada ajanlık teklif ettiler. Biz kabul etmeyince kuzenimi dövmeğe başladılar. Sonra bize sorular sormaya başladılar. İsimler söyleyip tanıyıp tanımadığımızı sordular. Bilmiyoruz dedikçe kuzenimi daha çok dövmeğe başladılar. Bu süre içinde bize hiçbir evrak imzalatmadılar. Resmi bir şekilde ifademizi almadılar. Daha sonra sabah bizi aldıkları yere aynı araç ve aynı kişiler geri götürdü. Bu olaydan sonra sivil polisler beni takip etmeye başladı. Beyaz Fiat Linea araç beni takip ediyordu. Aynı araç bu olaydan önce de beni takip ediyordu. Araç hep aynı ama içindeki kişiler değişiyordu...”

ÖRNEK 12

“...DBP üyesiyim, HDP için seçim çalışması sonrası eve dönmek üzereyken beyaz bir doblo araba tarafından sıkıştırıldım, arabaya bindirilmek istendim, kaçtım ve karşıdan gelen otobüse bindim, indiğim duraktaki fırıncılardan beni eve götürmelerini rica ettim, aynı doblonun orada da bekliyordu...”

ÖRNEK 13

“...ara ara polisler yanıma gelip ‘bizim için çalış bize yardımcı ol’ deyip gidiyorlardı. Ben başlarda korktuğum için kimseye bu meseleden bahsetmiyordum. Ancak bir gün okul çıkışında arkadaşımınla yürürken arkadaşım bana ‘sen eve git bende eve gidiyorum sonra görüşürüz’ dedi. Ben o esnada arkamdan akrebin geldiğini gördüm ve arkadaşımın yanımdan ayrılmasıyla ne olduğunu anlamadan birden biri arkamdan tutup beni akrebin içine çekti ... beni boş bir alana götürdü çukuru götürüldüğüm yer ve bir direk vardı. Akrepte şoförle beraber 3 kişi vardı. İki kişi benimle aşağı indi ve bir kolumu direğe bağladılar. Polislerden biri bana ‘bizim için çalış, ne biliyorsan anlat, evde ne oluyor bitiyor anlat yoksa seni öldürürüm bu çukuru da gömerim’ deyince diğeri dönerek korkutma çocuğu sakince konuşalım deyince benimle ilk konuşan polis ‘bir şey olmaz, bunlar güzel dilden anlamaz ancak şiddetten anlarlar’ diyerek bana döndü ve ‘araçta elektrik var sana veririm öldürürüm bize her şeyi anlat’ dedi. Ben bir şey bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine bana dönerek ‘sana telefon verelim, bize olan biten hakkında haber veririsin ama şimdilik bir şey demiyorum korktun seni eve bırakalım okuldan döndün biraz dinlen bizim senle yine muhabbetimiz olur’ dedi sonra beni eve bıraktılar...”

ÖRNEK 14

“... eve gitmek üzere yaya giderken, beyaz renkli Fiat Doblo tarzı bir araç yanımda durdu. O sırada araçtan inen iki kişi beni zorla araca bindirdi. Aracın içerisinde toplamda 3 kişi bulunuyordu. Beni araca bindirdikleri gibi kafamı yere eğdiler ve yüzümü elleriyle kapattılar. Bu nedenle araçtaki kişileri tarif edemiyorum. Araçla giderken 100-150 metre sonra aracı durdurdular. Beni araçtan dışarı çıkartıp bana sorular sormaya başladılar. Bu kişiler bana ‘rahat ol biz polisiz’ dediler. Bana ‘abin nerede’ diye sordular. Ayrıca bana, ‘sen zaten HDP üyesisin, bize çalış, yoksa seni ve aileni rahat bırakmayız’ dediler. Ben bu tehditleri ve ajanlaştırmayı kabul etmeyince; sen de abin gibi cezaevine girersin dediler. Kendisini polis olarak tanıtan bu üç kişiden biri etrafta kontrol ederken, diğeri de beni tutuyordu. Diğer kişi de bana vurmaya başladı. Ben şiddet sırasında kendimden geçmişim. Ben şiddet sırasında bağırp çağırma başlınca; etraftan insanlar bu bağırıları duyarak tepki göstermeye başladılar. Bu sırada beni kaçırp alıkoyan bu 3 kişi tedirgin oldu ve beni bırakarak uzaklaştılar...”

ÖRNEK 15

“...hapishaneden çıktıktan 2 hafta sonra hakkımda soruşturma başlatıldığını ve yakalama kararı çıktığını öğrendim. Bu soruşturmalardan birinin İstanbul’da diğeri Adana’da olduğunu biliyorum. Avukatlar aracılığı ile dosyalardan bilgi almaya çalıştım ama dosyalarda gizlilik kararı vardı ... tarihinde evime giderken ben belediye otobüsünün içerisindeyken beyaz renkli, kırmızı rengine yakın renkli, bir de lacivert renkli 3 araba otobüsün önüne kırdı ve beni indirip arabaya bindirdi. Arabalarda toplam 8 kişi vardı. Hepsinde tabanca vardı, iki kişide uzun namlulu silah vardı. Benimle konuşan bir kişi ‘...yıllar sonra seni yakaladık’ dedi. Ben kendilerinden polis kimliği istedim ama bana kimlik göstermediler. Bana istihbarattan olduklarını söylediler. Arabaya bindirildikten sonra gözlerim bağlandı o yüzden nereye götürüldüğümü bilmiyorum. Yaklaşık 40-45 dakika arabayla gittik. Bu sırada bana ajanlaştırma dayatmasında bulundular. Ben reddettikten sonra bana baskı uygulamaya başladılar. Ben de hakkımda bir yakalama emri varsa yasal işlem başlatmalarını aksi halde bu yaptıklarının suç olduğunu söyledim. Daha sonra bu kişiler beni boş bir araziye götürdüler. Burada bana benimle iletişim halinde kalmak istediklerini belirli aralıklarla benimle telefonla konuşmak istediklerini söylediler. Bu sırada telefonuma ve üstümdeki diğeri eşyalara el koyarak telefonumu incelemeye aldılar. Benimle sadece bir kişi konuştuğu için diğeri sorumlusunun bu kişi olduğunu düşündüm. Benden çeşitli dönemlerde telefonla yapılacak çağrılar üzerine beni bazı notalara çağıracaklarını kendilerinin Diyarbakır merkez dışında bazı merkezlerinin olduğunu ve bu merkezlere giderek onlara bilgi vermeme istedikler. DEM Parti ve diğeri Kürt kurumlarına girmeme söylediler...”

Kolluk Gözetim Komisyonu

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki Türkiye için 2005 – 2015 ilerleme raporlarında, kolluk için denetim sistemi kurulması gereği dile getirilmiş, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ile İngiltere İçişleri Bakanlığı arasında imzalanan ve 06.02.2007 tarihinde yürürlüğe giren “Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığını kapsayan Bağımsız Kolluk Şikâyet Mekanizması” konulu

Eşleştirme Projesi ile Türk polis ve jandarmasına yönelik yeni bir şikâyet sisteminin kurulması için bir yasal çerçeve hazırlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kolluk Gözetim Komisyonu, 20/05/2016 tarih ve 29717 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 6713 sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunla kurulmuştur.⁶

Birleşmiş Milletlere (BM) göre bağımsız denetim sistemi (kolluk şikâyet sistemi) usulüne uygun kurgulandığı takdirde, iç denetim ve yasama denetimi yanında kolluğun hesap verebilirliğini sağlamada önemli bir boşluğu doldurur. Avrupa Konseyi’ne göre de kolluk şikâyet sisteminin ceza yargılamasına veya tazminat talebine alternatif değil bunlara ek olarak kabul edilmesi gerekir. Fakat ne yazık ki 6713 sayılı Kanunla hukuk sistemimize giren Kolluk Gözetim Komisyonu bağımsız denetim sisteminden amaçlanan sonuçları alabilecek gibi görünmemektedir. Bu noktada eksiklik kendini özellikle Komisyonun yetkilerinin yetersiz ve bağımsızlığının sağlanamamış olmasında göstermektedir. Yine, Komisyonun ülke çapında örgütlenmeyişi, personel sayısının azlığı, kamuoyunun Komisyonun mevcudiyetinden hemen hiç haberdar olmaması da denetim sisteminden beklenen sonuçların alınması önünde engel oluşturmaktadır.

Kolluk Gözetim Komisyonu’na yapılan başvurular ilk olarak, komisyon sekreteryası tarafından “6713 sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin” 72. Maddesi gereği E-İçişleri Merkezi Kayıt Sistemine kaydedilerek başvurulara numara verilmektedir. Soruşturma devam ettiği sürede aynı kanunun 77. Maddesinin 1. Fıkrası gereğince, soruşturmanın safahatı hakkında iki ayda bir yazı gönderilmektedir. Bazı başvurularda başvuruçuların ifadelerinin alınması için Emniyet’e çağırıldıkları bilinmektedir ancak bazı başvuruçular hiç çağırılmamaktalar.⁷ Soruşturmanın devam ettiğine ilişkin gönderilen yazıdan sonra “konu ile ilgili dosyanın işlemde kaldırılması kararı verildiği”ni bildiren işlemde kaldırma yazısı gönderilmektedir.

Kolluk Gözetim Komisyonu’nun 2023 yılına ilişkin yayınladığı faaliyet raporunda⁸ “2023 yılında, Kolluk İhbar/Şikâyet Sistemine 61.228 dosyada 77.049 kolluk personeli hakkında ihbar/şikâyet başvurusu/kaydı alındığı, bunlardan; 40.072 dosyada ismi geçen 51.139 personel hakkındaki işlemlerin tamamlandığı, 21.156 dosyada ismi geçen 25.910 personel hakkında araştırma, ön inceleme, disiplin soruşturması vb. işlemlerin devam ettiği” bilgisine yer verilmiştir. Yine aynı raporda, kolluk görevlilerine yönelik en çok şikâyette bulunan konular “görevi ihmal, trafik kazası, mesleğe yakışmayan davranışlarda bulunma, görevi kötüye kullanma, personelin hitap ve davranışlarındaki olumsuzluklar ve hakaret” olarak belirtilmiştir. Her ne kadar faaliyet raporunda Komisyon’a yapılan başvurular ve nedenleriyle ilgili istatistik paylaşılmışsa da Komisyon’un işlemlerine dair açıklayıcı bir bilgi bulunmamaktadır. Raporda 2023 yılı içinde Komisyon’un 51.139 personel hakkındaki işlemlerin tamamlandığı belirtilmesine rağmen bu işlemlerin ne olduğuna yer verilmemiştir. Yine aynı şekilde 25.910 personel hakkında araştırma, ön inceleme, disiplin

⁶ <https://kollukgozetim.gov.tr/>

⁷ 2023 ve 2024 yılında İHD genel merkezi tarafından yapılan başvurularda hiçbir başvuru ifade için Komisyon tarafından çağırılmamıştır.

⁸ <http://kollukgozetim.gov.tr/kurumlar/kollukgozetim.gov.tr/Mevzuat/KGK-2023-YILI-FAALI%CC%87YET-RAPORU.pdf>

soruşturması vb. işlemlerin devam ettiği belirtilmiş ancak bu işlemler hakkında açıklayıcı veri sunulmamıştır.

İnsan Hakları Derneği, 2019 yılından bu yana Kolluk Gözetim Komisyonu'na başvurular yapmaktadır ancak İHD Genel Merkezi tarafından 2019 yılından bu yana komisyona bildirilen toplam 52 başvurudan hiçbiri kabul edilmemiş ve şüpheli kolluk görevlileri hakkında hiçbir soruşturma başlatılmamıştır. Dolayısıyla, her ne kadar kolluk görevlilerine ilişkin şikayetlerin iletilebilmesi amacı ile kurulmuş ise de komisyon kuruluş amacına uygun çalışma yapmamakta, gerekli istatistikleri paylaşmamakta ve işlevsiz kalmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Daha önceki raporlarımızda ifade ettiğimiz önerilerimiz halen geçerliliğini korumaktadır.

- Cumhuriyet Başsavcılıkları başta olmak üzere İçişleri Bakanlığı, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu, TİHEK, Valiliklerin İnsan Hakları Kurulları insan hakları ihlalleriyle ilgili kuruluş amaçlarını yerine getirmeli, resen raporda bahsedilen ihlallerin takibini yaparak etkin bir adli ve idari soruşturma yürütülmesine katkı sunmalıdır.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kolluğun denetlenmesine yönelik olarak bir alt komisyon kurmalı ve başvuruları değerlendirmelidir.
- Güvenlik ve istihbarat birimleri faaliyetlerini hukuka uygun bir biçimde sürdürmeli, kişilerden baskı ve tehdit yöntemleriyle delil elde etme yönteminden vazgeçmeli, TBMM Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu alt komisyon kurarak istihbarat örgütlerinin yasa dışı faaliyetleri konusunda araştırma yapmalıdır.
- İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Kolluk Gözetim Komisyonu, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi kriterlerine uygun biçimde faaliyet göstermeli, kolluğun hesap verebilirliğini sağlamalıdır.

İnsan Hakları Derneği